

Oppsummering av den første norske tematiske workshopen 2.6.2021

Lokale energisamfunn i Norge: Muligheter og utfordringer

Oslo, 8.6.2021

Hege Fantoft Andreassen, Karina Standal og Stine Aakre (CICERO), Ingrid Ueland og Kjell Rune Verlo (NVE)

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 953040. The sole responsibility for the content of this document lies with the COME RES project and does not necessarily reflect the opinion of the European Union.

www.com-res.eu

COME RES er et prosjekt støttet av Horisont 2020 som har som mål bringe nødvendig kunnskap for å øke andelen fornybar energi strømforsyningen. Prosjektet fokuserer på å rammeverk som legger til rette for etablering av lokale, fornybare energisamfunn. Dette gjøres gjennom kunnskapsutveksling mellom forskning og stakeholders og mellom regioner i partnerlandene Norge, Belgia, Italia, Latvia, Nederland, Polen, Portugal, Spania og Tyskland. CICERO leder arbeidspakken på rammevilkår, drivere og barrierer samt arbeidet med å bringe inn norske perspektiver fra relevante aktører innenfor myndigheter, energisektoren, industri og sivilsamfunn. Dette gjøres i samarbeid med NVE som også er en partner i COME RES. Prosjektet har samlet en referansegruppe med viktige aktører som har tre møter igjennom prosjektperioden. I tillegg til referansegruppemøter, avholdes 2 tematiske workshop som tar opp aktuelle temaer med hensikt i å utforme gode anbefalinger for myndigheter og andre for å utvikle lokale fornybare energisamfunn. Dette arrangementet er den første tematiske workshopen.

Lokale energisamfunn kan gi viktige fordeler i det grønne skiftet gjennom økt bruk av fornybar energi, fleksibilitet i distribusjonsnett, og fordeler for lokalsamfunn. For å få dette til i praksis er det behov for å sikre gode rammevilkår og riktig regelverk. I forbindelse med H2020 prosjektet COME RES inviterte CICERO til workshopen «Lokale energisamfunn i Norge: Muligheter og utfordringer» 2. juni 2021. Formålet med workshopen var å diskutere muligheter og utfordringer knyttet til utvikling av lokale fornybare energisamfunn i Norge. Hvordan er dagens rammevilkår og hvordan kan vi sikre riktige reguleringer og muligheter for å utvikle lokale energisamfunn? Og hvordan vil lokale energisamfunn påvirke kraftsystemet? Workshopen ble arrangert av CICERO i samarbeid med NVE. Arrangementet ble avholdt online, og samlet til sammen 116 deltakere.

Arrangementet var inndelt i tre sesjoner, en introduksjonsdel og to tematiske sesjoner. De tematiske sesjonene ble innledet med utvalgte presentasjoner, etterfulgt av paneldebatt. Streaming fra workshopen vil publiseres på CICEROs nettsider fra sesjonene ligger tilgjengelig på <https://come-res.eu/stakeholder-desks/norway>. Ordstyrer var **Hege Fantoft Andreassen** (senior kommunikasjonsrådgiver, CICERO).

Workshopen ble åpnet av **Hege Fantoft Andreassen**. Deretter presenterte **Karina Standal** (CICERO) COME RES prosjektet, kommende aktiviteter og foreløpige forskningsfunn fra prosjektet. I presentasjonen gikk hun inn på begrepet lokale energisamfunn slik de er definert i EUs rammeverk (revidert fornybardirektiv) og hva et lokalt energisamfunn kan være i en norsk kontekst. EU har fokus på lokale fornybare energisamfunn fordi studier viser at lokal forankring i slike energiprojekter kan øke sosial aksept for fornybar energi og energiomstilling. Videre kan det skape en mer rettferdig energiomstilling siden energisamfunn kan gjøre den økonomiske og sosiale terskelen lavere for folk til å engasjere seg i energiproduksjon på grasrot nivå. Standal presenterte deretter funn fra en kartlegging av rammevilkår i COME RES partnerlandene, med særlig fokus på den nasjonale gjennomføringen av bestemmelsene i EUs reviderte fornybardirektiv (RED II) som angår fornybare energisamfunn. Her ble det påpekt variasjon, både med tanke på hvor langt de ulike landene har kommet i den nasjonale implementeringen, men også med tanke de ulike bestemmelsene; landene har generelt kommet lenger med tanke på formelle definisjoner og rettigheter enn i etableringen av rammevilkår som kan legge til rette for utviklingen av fornybare energisamfunn. De tekniske reguleringene i partnerlandene varierer også, men har til felles at de krever en betydelig innsikt av potensielle aktører for å kunne utvikle lokale fornybare energisamfunn. Anlegg av en viss størrelse og vindkraft på land er mest regulert. I tillegg er det ingen partnerland som har støtteordninger som er tilpasset spesifikke aspekter ved lokale

energisamfunn. De fleste støtteordninger for fornybar energi er også på vei til å fases ut. Partnerlandene i COME RES har også ulik erfaring med lokale energisamfunn (småkraftproduksjon, energikooperativer, prosumenter) som kan være et springbrett mot lokale fornybare energisamfunn. Studier og spørreundersøkelser fra COME RES landene viser at flertallet av befolkningen er positive til fornybar energi, men at motstanden mot landbasert vindkraft er godt synlig i det offentlige ordskiftet. Dette påvirker rammebetingelser, og kan gjøre det vanskelig for lokale energisamfunn å etablere seg, selv om studier viser at lokal forankring kan bidra til å øke sosial aksept. Det er derfor behov for å initiere dialog og for økt oppmerksomhet rundt lokale energisamfunn og hva disse kan gi av fordeler for samfunnet.

Del 1: Rammevilkår og muligheter for lokale energisamfunn i Norge

Den første tematiske sesjonen omhandlet rammevilkår og muligheter for lokale energisamfunn i Norge. Her presenterte **Marie Byskov Lindberg** (seniorforsker, Fridtjof Nansens Institutt) forskningsfunn fra prosjektet FME INCLUDE om egenproduksjon av solenergi i boligselskaper. Det er et stort potensial for solenergi på tak i boligselskaper (anslått her til 12,3 millioner m²). Det er stor interesse for å realisere dette potensialet blant borettslag og boligutviklere, men foreløpig er potensialet så godt som uutnyttet. En rekke barrierer kan bidra til å forklare dette, inkludert økonomiske, politiske, tekniske, regulatoriske og organisatoriske. Hun pekte særlig på kravet om individuell avregning av strøm i hver enkelt husstand som en viktig faktor. Vekst i solkraft i boligselskaper krever tilrettelegging, og det må vurderes målrettede tiltak. Revidert nasjonalbudsjett har signalisert en endring som innlemmer boligselskaper i plusskunde ordningen og legger til rette for at prosjekter kan dele strøm mellom husstander, men det er fortsatt usikkerhet rundt hvordan dette vil virke i praksis og hvor avgrensningene skal gå. **Tore Meinert** (næringsutvikler, Utsira kommune) holdt deretter en presentasjon om kommunens rolle som pådriver og tilrettelegger for lokale energisamfunn. Han ga eksempler hvordan Utsira kommune har både legger til rette gjennom forvaltning (stille areal til rette) og tjenesteproducentrollen (enkel informasjon), men mest av alt har inntatt entreprenørrollen. De har tatt initiativ til å delta i gjennomføring av utviklingsprosjekter i samarbeid med næringslivet, utvikle og følge opp strategiske planer, og delta aktivt i lokale nærings-livsarenaer for å tilrettelegge for lokal energiproduksjon og smart nett. Sammen med Haugaland kraft har de bidratt til utvikling av lokale løsninger som alternativ til oppgradering av en eldre sjøkabel som forsyner Utsira med elektrisitet og for å skape sysselsetting og stanse befolkningsnedgangen.

Presentasjonene ble etterfulgt av en paneldebatt om rammevilkår og muligheter for lokale energisamfunn i Norge, ledet av **Christian Bjørnæs** (kommunikasjonsdirektør, CICERO). Paneldebatten ble innledet med korte innlegg fra paneldeltakere **Jon Evang** (fagansvarlig energi, Zero), **Knut Olav Tveit** (daglig leder, Småkraftforeninga) og **Trine Kopstad Berentsen** (daglig leder, Solenergiklyngen). I panelet satt også **Marie Byskov Lindberg** (seniorforsker, FNI) og **Tore Meinert** (næringsutvikler, Utsira kommune). **Jon Evang** snakket om den grønne samfunnsomstillingen vi skal igjennom, og behovet for fornybare løsninger med lavest mulig klima- og miljøavtrykk. Energieffektivisering, lokal energiproduksjon og smarte energiløsninger vil være sentrale i denne omstillingen fordi sosial aksept er en forutsetning for å få omstilling til. Det er behov for et virkemiddelmannfold for å utløse det potensialet som finnes der det trengs mest. Involvering av innbyggere (for eksempel i form av støtteordninger), og tilrettelegging for dette, vil være viktig for den langsiktige aksepten. Behovet for mangfold ble også nevnt av **Knut Olav Tveit**, som pekte på viktigheten av en bred involvering av både by og distrikt i energiomstillingen. Lokale energisamfunn kan

tenkes å

avhjelpe behovet for kostbar oppgradering av strømmettet, ikke minst i distriktene. Han fremhevet at det viktigste for å fremme lokale initiativer er å få det regulatoriske helt avklart, og enkelt å forholde seg til. Det regulatoriske er langt viktigere enn støtteordninger, og myndighetene må sørge for lik praksis over hele landet. Dersom rammevilkårene er enkle nok, kan lokale energiløsninger kunne drives frem av innbyggere. Kommunene kan spille en rolle i å tilrettelegge for fremveksten, men det er også viktig å stille klare forventninger til nettselskapene. **Trine Kopstad Berentsen** fremhevet, som de øvrige innlederne, at lokale energisamfunn kan være en viktig del av den grønne omstillingen vi står overfor. Hun pekte på manglende kunnskap og kompetanse om teknologier og løsninger som viktige barrierer for veksten i solkraft, og på viktigheten av å dele erfaringer på tvers av siloer for å fatte gode beslutninger som kan legge til rette. Som Marie Byskov Lindberg pekte hun på et stort potensiale for solkraft på tak og fasader. Det er behov for å tilrettelegge for utnyttelsen av dette potensialet. Eksisterende reguleringer er u hensiktsmessige og ikke tilstrekkelig ambisiøse. Som Knut Olav Tveit pekte hun på at støtteordninger ikke nødvendigvis er det viktigste, men at det er behov for å fjerne bremseklosser (for eksempel muligheten for å dele overskuddsstrøm) som i dag gjør det lite attraktivt å ta ut det fulle potensialet som ligger i solkraft.

Christian Bjørnæs åpnet paneldebatten med å stille spørsmål ved om vi egentlig trenger lokale, fornybare energisamfunn, gitt den store andelen fornybar elektrisitet i Norge. Marie Lindbergsvarte at det viktigste ikke er hvordan disse initiativene skal defineres formelt, men å sørge for en lokal forankring i fornybare energiprosjekter. Knut Olav Tveit var enig i at selve definisjonen ikke er det viktigste. Det er behov for mer kraft, og det ligger et potensiale i småskala energiproduksjon. Så fremt det ligger samfunnsøkonomisk lønnsomhet i slike initiativer så kan de spille en viktig rolle i omstillingen, og initiativene kan også bidra til å gi en forankring av det grønne skifte blant innbyggere og andre aktører. Jon poengterte også behovet for ny fornybar kraft, og var opptatt av hvordan man kan sikre gode vekselvirkninger, og av hvordan lokale energiløsninger i sum kan spille inn til den totale løsningen det er behov for i den grønne omstillingen. Trine påpekte at lokal produksjon og deling av strøm er verdifullt, praktisk og samfunnsnyttig, gitt behovet for ny, fornybar elektrisitet. Tore Meinert pekte på behovet for et mangfold av løsninger og initiativ, inkludert lokale energisamfunn, for å få til det grønne skiftet.

Christian Bjørnæs stilte deretter et spørsmål om hva som kreves for å legge til rette for utviklingen av lokale energisamfunn. Tore Meinert understreket viktigheten av forutsigbare, langsiktige tverrpolitiske avtaler og regulatoriske rammer. Han understreket også behovet for teknologinøytralitet. Trine Kopstad Berentsen gjentok behovet for å fjerne eksisterende regulatoriske bremseklosser (for eksempel begrensninger i plusskundeordningen og i lov om særavgift, omsetningskonsesjon og effekttariffer), og var enig i betydningen av langsiktighet i rammevilkår for å legge til rette for investeringsbeslutninger. Trine fremhevet også behov for dialog og planlegging på tvers av sektorene. Knut Olav Tveit påpekte behovet for helhetlig tenkning rundt fremveksten av fornybare teknologier, og advarte mot teknologispesifikke særordninger. Det ville bety mye for utviklingen om man innførte en veileder for etableringen av lokale energisamfunn slik som NVE tidligere har gjort for småskala vannkraftproduksjon. Jon Evang gjentok viktigheten av å få aksept for løsninger og hvordan innbygger involvering har vist seg å kunne endre forbrukeres energipraksiser i en positiv retning (reduert og jevnere strømforbruk). Dette kan oppnås ved at forbrukerne integreres bedre i løsningene. Det innebærer også ifølge Jon Evang regulatoriske grep og utvikling av støtteordninger som kan utløse denne integrasjonen. Marie Lindberg nevnte at for boligselskap er det viktig at det regulatoriske rammeverket muliggjør felles avregning og å finne gode løsninger som muliggjør etablering av solenergi. Muligheter for deling av strøm kan fremme utviklingen og bidra til å redusere behovet for utbygging av nett.

Del 2: lokale energisamfunn og deres virkninger på kraftsystemet

Den andre sesjonen omhandlet reguleringer av lokale energisamfunn og deres virkninger på kraftsystemet. **Kjell Rune Verlo** (rådgiver, RME/NVE) holdt en presentasjon om etableringen av lokale energisamfunn i Norge, med fokus på gjeldende regulering av nett og energisamfunn. Han gikk inn på konsesjonsordningen for nettanlegg og omsetting, og hvilke plikter som verner kunden (inkludert retten til å velge strømleverandør, rettigheter ved avbrudd, og rimelig fordeling av nettselskapets kostnader). Han gikk deretter inn på det som oppleves som en større regulatorisk barriere – hvem skal eie strømmettet, og hvordan skal kunder måles og avregnes? Som reguleringsmyndighet må hensynet til fordelene ved nye initiativ i kraftsystemet veies opp mot hensynet til rettighetene som kunden har og hensynet til effektiviteten til kraftsystemet. Dagens regelverk begrenser muligheten for å etablere noen typer energisamfunn, og da først og fremst de som ønsker å eie nettanlegg. RME og NVE kan gi piloter dispensasjon fra gjeldende regelverk for at samfunnet skal kunne teste ut nye, innovative løsninger. Han gikk til slutt inn på plusskunder i borettslag og endringene i regelverket signalisert i revidert nasjonalbudsjett. Skattedirektoratet og RME har fått i oppdrag å definere rammene for en slik ordning med frist 2. august. **Henning Taxt** og **Andrei Morch** (begge Sintef Energi) presenterte prosjektene FINE og eNeuron som forsker på fleksibel integrasjon av lokale energisamfunn i det norske elektriske distribusjonssystemet og verktøy for optimal design og drift av lokale energisamfunn i Norge. Det ble pekt på at det er et stort kunnskapsbehov når det gjelder hvordan lokale energisamfunn påvirker systemet som helhet og øvrige nettkunder og hvordan man best kan få dette til på en måte som ivaretar de positive effektene uten utilsiktede konsekvenser. Prosjektet FINE skal derfor analysere fordeler og ulemper ved ulike former for lokale energisamfunn i det norske kraftsystemet, og også undersøke nettselskapets rolle i konteksten av nye former for lokale energisamfunn og fleksibilitetsmarkeder. Prosjektet har også kunnskapsutveksling med relevante aktører. Prosjektet eNeuron forsker også på hvordan få til optimal design og drift av lokale fornybare energisamfunn. Prosjektet har allerede utarbeidet en scoping assesment som ser spesifikt på blant annet; forretning- og eierskapsmodeller, støtteordninger, kostnadsanalyser for lagring osv.

Paneldebatten ble innledet med korte innlegg fra paneldeltakere **Andreas Strømsheim-Aamodt** (fagsjef næringspolitikk, NELFO), **Karl Erik Navestad** (Direktør forretningsområde Ski, Høegh Eiendom), **Rolf Jacobsen** (Gaia Arkitekter) og **Ketil Krogstad** (spesialrådgiver, Norges Boligbyggelags Landsforbund SA (NBBL)). I panelet satt også Kjell Rune Verlo (RME/NVE) og **Henning Taxt** og **Andrei Morch** (Sintef Energi). **Andreas Strømsheim-Aamodt** åpnet med å peke på at de som landsforbund for elektro og automasjonsbedrifter ser at lokale energisamfunn gir gode muligheter for sysselsetting og verdiskaping. Med dette som utgangspunkt var han opptatt av å få på plass gode politiske og markedsmessige rammebetingelser som legger til rette for et velfungerende marked. Her vil det være viktig å adressere barrierer. Han fremhevet at argumentet for individuell avregning var unødvendig begrensende og at kundenes rettigheter også kan ivaretas ved felles avregning slik som har vært praksis før kravet om individuell avregning ble innført. **Karl Erik Navestad** fortalte om Høegh Eiendoms arbeid med energiforbruk i tre større byutviklingsområder, inkludert termisk og elektrisk energiforsyning i bydel Ski øst.; De opplever mange praktiske utfordringer i form av mangler i systemer og regelverk for fordeling av denne energien. I tillegg kommer også utfordringer knyttet til kostnader som er vanskelig å beregne. Høegh Eiendom har hatt god støtte av kommunen i prosjektet, men ser at problemstillingen blir for komplekse for kommunen å sette seg inn i. **Rolf Jacobsen** fortalte om erfaringer med arbeidet med bærekraftig arkitektur og økolandsbyer, hvor energispørsmål er et av temaene. Hindringer for slike

prosjekter inkluderer økonomi, organisering, regelverk og rammevilkår. Det er også behov for mer kunnskap rund lokale fornybare energisamfunn. Rolf Jacobsen fremhevet også betydningen av en helhetlig tankegang knyttet til slike energiformer. Et viktig element er hvordan lokal fornybare energisamfunn er et ledd i å bygge gode små lokalsamfunn hvor man engasjerer innbyggere i energibruk og energiproduksjon, matproduksjon (f.eks. andelslandbruk) og en bærekraftig livstil som er nødvendig for omstilling. **Ketil Krogstad** pekte på det store tekniske potensialet som ligger i solstrøm fra borettslag og sameier. Avgiftslettelser vil ha stor betydning, men vil ikke alene være tilstrekkelig for å utløse potensialet. Andre viktige barrierer på etterspørselssiden inkluderer kompetanse og mangel på informasjon.

Under paneldebatten i den andre tematiske sesjonen stilte **Christian Bjørnæs** spørsmålet om hvilke reguleringer som vil kunne være hensiktsmessige for å ivareta også resten av kraftsystemet og opprettholde et sterkt og fleksibelt nett. Andreas Strømsheim-Aamodt argumenterte for at en kostnadsriktig nett-tariff vil gjøre at lokale energisamfunn får anledning til å høste gevinsten av verdien de tilfører systemet. Dette er viktig for å få langsiktige, forutsigbare rammer. Ketil Krogstad pekte på viktigheten av å se på forbrukerne som er ressurs i kraftsystemet. Henning Taxt kommenterte at det er vanskelige avveininger mellom det helhetlige samfunnsperspektivet på den ene siden som skal fordele kostnader rettferdig, men hvor dette hindrer muligheter. Det er bør være muligheter for å finne løsninger som ivaretar begge hensyn.

Til slutt ga Karina Standal en kort oppsummering av workshopen. Hun fremhevet den store variasjonen i perspektiver og aktører som er relevant for tematikken lokale fornybare energisamfunn. Dette gjenspeiler også norsk kontekst – Norge er et langstrakt land som inkluderer mange behov og forskjellige forutsetninger knyttet til lokale fornybare energisamfunn: Energiomstilling på Svalbard, energiforsyning og sikkerhet på Utsira, lokal vekst i grisgrendte områder det er dyrt å oppgradere nettet, samt energiproduksjon i blokkbebyggelse i byer hvor økningen av EL-biler gir nye utfordringer for forsyning og fleksibilitet. Energiomstilling og kampen mot klimaendringer er et sammensatt problem som krever sammensatte løsninger. Basert på presentasjoner, innlegg og diskusjonene i paneldebattene er det tre aspekter som stikker seg ut og krever videre arbeid: 1) Kunnskapsbehov. Vi trenger å forstå bedre sosiale, økonomiske og tekniske dimensjoner, og hvordan disse henger sammen for å få lokale fornybare energisamfunn til i praksis; 2) Ansvar. Det er ulik forståelse av hvem som har ansvar for å drive utviklingen videre. Er det kundenes (innbyggere, boligselskaper og energisektoren) ansvar? Eller er det myndighetene ansvar? Svaret betinger forskjellige behov for rammevilkår. Samtidig er et langsiktig perspektiv viktig uansett; 3) Dialog. For å sikre gode reguleringer og rammevilkår videre er det viktig at det skapes dialog på tvers mellom ulike aktører og beslutningstakere for å unngå silotenkning eller uheldige konsekvenser for enkelt næringer, forbrukere og samfunnet.

CONTACT

COME RES Project
 info@come-res.eu
 www.come-res.eu

PARTNERS

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 953040. The sole responsibility for the content of this document lies with the COME RES project and does not necessarily reflect the opinion of the European Union.